

Χαλκηδόνος Μελίτωνος

Το χρέος της Μεγάλης Εκκλησίας προς την Ευρώπη

- Ο προ σαράντα ετών αφυπνιστικός λόγος του μεγάλου εν Ιεράρχαις αιδίου Μητροπολίτου Γέροντος Χαλκηδόνος Μελίτωνος (1913-1989) «επί τη Ιερά Συνάξει της εν Ευρώπη Ιεραρχίας» κατά το έτος 1976, είναι περισσότερο παρά ποτέ επίκαιρος για την Ευρώπη όπου ανθεί η Ορθοδοξία
- Η Ευρώπη δεν αποτελεί απλώς έναν γεωγραφικό χώρο όπου εκτείνεται η κανονική εκκλησιαστική δικαιοδοσία του Πρωτοθρόνου Οικουμενικού Πατριαρχείου αλλά φέρει ανεξίτηλα την ιστορική, πνευματική και εκπολιτιστική σφραγίδα της Μητρός Αγίας Μεγάλης του Χριστού Κωνσταντινουπολίτιδος Εκκλησίας
- Στην Ευρώπη η Ορθοδοξία έχει ρίζες αιώνιες και η γηραιά Ήπειρος δεν αποτελεί αποκλειστικό τιμάριο του Ρωμαιοκαθολικισμού ή του Προτεσταντισμού

Ο Σταυραναστάσιμος λόγος της Ορθοδόξου Εκκλησίας, όπως εκφράζεται και βιούται υπό της Μητρός Αγίας Μεγάλης του Χριστού Κωνσταντινουπολίτιδος Εκκλησίας, ήτοι του Πρωτοθρόνου Οικουμενικού Πατριαρχείου, αποτελεί οντολογική (υπαρξιακή) και όχι ηθικιστική ή ευσεβιστική πρόταση ζωής προς «πάντα τα έθνη», χωρίς αποκλεισμούς, περιθωριοποιήσεις και αξιολογικές «ετικετοποιήσεις» για να «ζήσει ο κόσμος» και να υπερβεί τον «έσχατον εχθρόν», τον θάνατον. Είναι δε ο Σταυραναστάσιμος λόγος της Ορθοδοξίας περισσότερο παρά ποτέ επίκαιρος και αποτελεί την μόνη σωτήρια εν Χριστώ οδό σε έναν κόσμο, ο οποίος βιώνει την «οντολογική ανυπαρξία» και τον «αυτομηδενισμό» του. Γι' αυτό η αποστολή της Ορθοδοξίας έναντι του συγχρόνου ανθρώπου σε χαλεπούς καιρούς συνιστά και το Μέτρο της ιστορικής πνευματικής ευθύνης της.

Κατά τους εσχάτους καιρούς πολλάκις και μυριάκις ακούγεται λόγος υπό πάντων και πασών ότι «ήλθε η ώρα ή είναι η ώρα της Ορθοδοξίας» και δη σε έναν κόσμο ο οποίος παραπαίει καθώς κυριαρχείται από τον θρησκευτικό φονταμενταλισμό ως γεννήματος και θρέμματος της θρησκευτικής μισαλλοδοξίας και του τυφλού φανατισμού, που μετουσιώνεται σε «ανθρωποκτόνο τρομοκρατία» στο όνομα δήθεν της Θρησκείας ή του Θεού και πλήττει την ιερότητα και το «αυτεξούσιον» του ανθρωπίνου προσώπου.

Οι αλλεπάλληλες τρομοκρατικές επιθέσεις στο «όνομα του Θεού» κατά τα τελευταία δύο έτη σε πρωτεύουσες και άλλες μεγαλουπόλεις της Ευρώπης με δεκάδες δεκάδων αθώα θύματα, όπου μέχρι πρότινος το λεγόμενο «θρησκευτικό φαινόμενο» αποτελούσε για τα σύγχρονα «λαϊκά κράτη» της μετανεωτερικής και μεταμοντέρνας εποχής μία άκρως «ιδιωτική υπόθεση» και ένα ζήτημα άνευ σημασίας για πάρα πολλούς ανθρώπους. Έτσι, στις σύγχρονες υλιστικές κοινωνίες ο ακραίος θρησκευτικός φονταμενταλισμός διαμορφώνει βιαίως και αναποφεύκτως νέες πολύπλευρες συνθήκες και ανοίγει πολυδαίδαλες οδούς για την γηραιά Ήπειρο, η οποία δεν είναι απλώς ένας γεωγραφικός χώρος επί χάρτου, ούτε απλώς και μονοδιαστάτως ένα οικονομικό ή πολιτικό οικοδόμημα, αλλά μία «αξιακή ιδέα» και ένα αξιακό σύστημα αρχών», με ό,τι εμπερικλείει και συνεπάγεται αυτό σε επίπεδο πολιτισμού και τέχνης, ατομικών και κοινωνικών ελευθεριών και δικαιωμάτων, κοινωνικής οργανώσεως, η οποία εδράζεται στην αρχή του σεβασμού της

ετερότητας, της διαφορετικότητας του άλλου, ειρηνικής συνυπάρξεως και συμβιώσεως μετά των άλλων, ποιότητας ζωής και δημιουργίας, καθώς και τόσων άλλων βιωμάτων και εμπειριών αποθησαυρισμένων μέσα στο διάβα των αιώνων σε αυτό που ονομάζουμε «Ευρωπαϊκό πολιτισμό». Σε αυτή λοιπόν την Ευρώπη έχει και ποιό ρόλο η Ορθοδοξία;

Πολλοί έκπαλαι και σύγχρονοι ανιστορήτως φλυαρολογούντες έχουν εσφαλμένα ταυτίσει την ευρωπαϊκή Ήπειρο με μια «Χριστιανική μονομέρεια», είτε δηλαδή με τον Ρωμαιοκαθολικισμό είτε με τον Προτεσταντισμό ή ακόμη και με τον αθεϊσμό, ενώ την ίδια στιγμή παραθεωρούν προκλητικώς και σκοπίμως το «σφραγισμένο αποτύπωμα» της Ορθοδοξίας, της «καθ' ημάς Ανατολής», ανά τους αιώνες και σε πολλαπλά επίπεδα στη διαμόρφωση αυτής της περιεκτικής έννοιας και οντολογίας που είναι η «ευρωπαϊκή ιδέα» ως ποιοτική έκφραση του «Ευρωπαϊκού Πολιτισμού», όπως την γνωρίζει και την βιώνει στο διάβα των αιώνων και μέχρι σήμερα ο σύγχρονος άνθρωπος των ατέρμονων και ανικανοποίητων υλιστικών επιθυμιών και εφήμερων απολαύσεων καθώς βυθίζεται καταποντιζόμενος στην άβυσσο την «οντολογικής ανυπαρξίας» και του προσωπικού του «αυτομηδενισμού».

Συνεπώς όταν κάνουμε λόγο για την Ευρώπη ως «ιδέα», «αξία» και «βίωμα», απαιτείται να έχουμε πάντοτε κατά νου ότι η Ευρώπη δεν είναι ούτε μόνο η Δύση ούτε μόνο η «καθ' ημάς Ανατολή», αλλά το «συναμφότερον», το οποίο φέρει ανεξίτηλα την σφραγίδα της Μητρός Αγίας Μεγάλης του Χριστού Κωνσταντινουπολίτιδος Εκκλησίας, του Οικουμενικού Πατριαρχείου, συν τοις άλλοις, και ως φορέως ενός μεγάλου και υψηλού πολιτισμού. Στους δε αρνούμενους την ιστορική αυτή αλήθεια και «οι λίθοι κεκράζονται».

Ο περισπούδαστος, λόγιος και εμφιλόσοφος αοίδιμος Μητροπολίτης Γέρων Χαλκηδόνας Μελίτων καταθέτει την «Περί Ευρώπης παρακαταθήκη» του σε μια εμπνευσμένη ομιλία του «επί τη Ιερά Συνάξει της εν Ευρώπη Ιεραρχίας και τη χειροτονία του Επισκόπου Αρίστης Βασιλείου», η οποία εκφωνήθηκε στο Σταυροπήγιο του Σαμπεζύ, την 1^η Φεβρουαρίου του έτους 1976, κατά την πολυαρχιερατική θεία λειτουργία της Κυριακής του Ζακχαίου.

Στην όντως εμπνευσμένη εκείνη ομιλία, η οποία είναι περισσότερο παρά ποτέ επίκαιρη σήμερα για τα δεδομένα της παραπαίουσας συγχρόνου Ευρώπης και θα μπορούσε να τιτλοφορείται: «Η ώρα της Ορθοδοξίας», ο Χαλκηδόνας Μελίτων γράφει μεταξύ άλλων και τα εξής: «...Δεν πρόκειται να σας απασχολήσω εν λεπτομερεία με το έργο της διασκέψεως ταύτης.

Σκοπός της είναι, να μελετηθούν συλλογικώς τα κοινά προβλήματα των εν Ευρώπη Πατριαρχικών Μητροπόλεων, καθώς επίσης και οι πλέον πρόσφοροι τρόποι αντιμετώπισεως αυτών, εις τρόπον ώστε, υπό τας ειδικάς συνθήκας που υπάρχουν εις κάθε ευρωπαϊκήν χώραν, εντός των ορίων της μεγαλυτέρας δυνατής μητρικής κατανοήσεως της Εκκλησίας, συγκαταβάσεως και οικονομίας, να εξυπηρετηθούν αι ουσιαστικά πνευματικά ανάγκαι του αποδήμου πληρώματος της Εκκλησίας, αφ' ετέρου δε κατά τρόπον συντονισμένον να συντηρηθή και να αναπτυχθή εν Ευρώπη η μεγάλη παράδοσις της Αγίας του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, το πνεύμα δηλαδή και το ήθος της Ορθοδοξίας, ως άλλη ενιαία πνευματική συμβολή εις την ενιαίαν πολιτιστικήν προσπάθειαν της Ευρώπης.

Το τελευταίον τούτο σημείον αποτελεί ενσυνείδητον χρέος της Μεγάλης Εκκλησίας προς την Ευρώπην.

Η Ευρώπη, πέραν ενός γεωγραφικού χώρου, είναι μία μεγάλη πνευματική έννοια, μία σπουδαιότητα εις την όλην δομήν της παγκοσμίου πολιτιστικής γεωγραφίας πολιτιστική

αξία, φορέας μεγάλων παραδόσεων, που δεν γεννώνται και δεν επαναλαμβάνονται εύκολα, συγχρόνως δε είναι η Ευρώπη, ως σύνολο, ένας παράγων εκ των ων ουκ άνευ και αποφασιστικός εις την πορείαν της ανθρωπότητας προς την πνευματικήν ανάπτυξιν και την υγιά πρόοδον και προς την εν ειρήνη και δικαιοσύνη ευημερίαν του κόσμου.

Ως Μεγάλη Εκκλησία, δεν είμεθα ξένοι και άσχετοι προς την τεραστίαν ταύτην αξίαν του κόσμου, που περικλείεται εις το όνομα «Ευρώπη». Αντιθέτως, είμεθα οι εξ Ανατολών πρώτοι Ευρωπαίοι.

Έχομεν αρχηγόνους αναντικαταστάτους και αναπαλλοτριότους υποδομικάς καταβολάς και καταθέσεις εις γνώσιν, εις βασικάς δημιουργικάς ιδέας, εις υποδείγματα συστηματικής επιστημολογικής διανοήσεως, εις την διαμόρφωσιν των δημοκρατικών θεσμών κα την τεχνικήν του συνειρμού της συνυπάρξεως και συμπροόδου των διαφόρων φυλετικών προελεύσεων, χωρίς την παράλειψιν της συγχρόνου αναπτύξεως παρ' αυτοίς της αυτοσυνειδησίας και της καλλιιεργείας των ιδίων αυτών χαρακτηριστικών γνωρισμάτων και των πολιτιστικών παραδόσεων μιάς εκάστης, προς την γενικήν κατεύθυνσιν μιάς ευρωπαϊκής κοινής πολιτιστικής αγοράς, γενικού πολιτισμού διά την υπηρεσίαν του κόσμου όλου.

Διότι, από τον χώρο της Μεγάλης Εκκλησίας μετεπήδησε και ερρίφθη εις τον ευρύτερον χώρο της Ευρώπης ο σπόρος της Αναγεννήσεως και η υπαιτιότης πολλών αναγεννήσεων και εξελίξεων, πνευματικών και γενικώτερον πολιτιστικών. Και από τον ίδιον χώρο της Μεγάλης Εκκλησίας εξεπέμφθη, προς βορράν, η Ιεραποστολή του Χριστού και του πολιτισμού. Δια να παραλείψωμεν την υψηλήν τέχνην της πολιτικής και της διπλωματίας, που δεν μας αφορούν. Όμως, πώς θα παραλείψωμεν την συμβολήν του χώρου της Μεγάλης Εκκλησίας εις τας εξελίξεις αυτής ταύτης της τέχνης και των διαμορφώσεων της πνευματικότητος εν τω δυτικώ καθόλου χώρω, που σήμερα ονομάζεται Ευρώπη.

Περιορίζομαι εις αυτά διά να υπομνήσω, πρώτον εις ημάς αυτούς, τους από της Μεγάλης Εκκλησίας, και έπειτα εις τους άλλους, τους επιλήσμονας, το γεγονός του αρχαιόθεν οργανικού δεσμού του χώρου της Μεγάλης Εκκλησίας προς την Ευρώπην. Και διά να υπογραμμίσω την επισφράγισιν του δεσμού τούτου, η οποία ανακεφαλαιώνεται εις το γεγονός, ότι ο πνευματικός και πολιτιστικός αυτός δεσμός ουδέποτε επροδόθη αφ' ημών, και η μαρτυρία του δεν έμεινεν άφωνος, ούτε εις την τελευταίαν πυχήν του χείλους της αβύσσου, ούτε εις την σιγήν της σταυρώσεως, αλλά υπήρξε και είναι πάντοτε μαρτυρία και κήρυγμα Αναστάσεως διά τους πιστούς και απίστους.

Δεν είναι στιγμή θριαμβολογίας, ούτε πατραγαθίας. Πολύ δε περισσότερο στιγμή ευχερούς, από του ασφαλούς και από της νωθρότητος της σκέψεως, της ψυχής και της ατολμίας της αναλήψεως της ριψοκινδύνου οδού της περιπετείας του Θεού – διότι ο Θεός δεν είναι κατεστημένον, αλλ' είναι περιπέτεια, δεν είναι ασφάλεια, αλλ' ανασφάλεια άγουσα εις την πλήρη, την όντως ασφάλειαν – δεν είναι, λέγομεν, η από των λόγων τούτων, ως συνήθως είναι, η στιγμή της Ορθοδοπληξίας.

Είναι τώρα η στιγμή της Ορθοδοξίας. Να δικαιώση το παρελθόν, να ίδη και αξιολογήση καλώς το παρόν και να δώση εις αυτό την μαρτυρίαν της, διά να κάμη δε, εν συνεχεία, καταθέσεις ομοίας προς εκείνας των πατέρων της, όχι μόνον εις την κοινήν αγοράν της Ευρώπης, αλλ' εις την παγκόσμιον κοινήν χριστιανικήν αγοράν, διά το χριστιανικόν και εν αυτώ πανανθρώπινον μέλλον.

Βεβαίως, εδώ αυτήν την ώρα, εις αυτήν την περίπτωση, μας ενδιαφέρει η συνειδητοποίηση του χρέους της Μεγάλης Εκκλησίας. Διά των εν Ευρώπη Μητροπόλεων της, προς το ίδιο της πλήρωμα, και, γενικότερον, προς την Ευρώπην. Κατά την διάρκειαν των εργασιών της Ιεράς Συνάξεώς μας, το σύνολον και τας λεπτομερείας του χρέους τούτου θα εξετάσωμεν...

Κατακλείω το σημείο τούτο της ομιλίας, υπενθυμίζων την οργανικήν συνάφειάν του προς το σημερινόν ευαγγελικόν μήνυμα, το οποίον και θα είναι η έμπνευσις του Οικουμενικού Πατριαρχείου, ήτοι το κεντρικόν θέμα μας. Δηλαδή, πώς θα συναντηθούν ο Ιησούς και ο Ζακχαίος. Πώς να καταβώμεν ημείς μαζί με τον Ιησούν εις την σύγχρονον Ιεριχώ. Πώς θα αναγγείλωμεν καλλίτερον, με όλα τα σύγχρονα μέσα, ότι ο Ιησούς επανέρχεται, ότι πάντοτε έρχεται εις την Ιεριχώ. Έπειτα, ότι ο Ζακχαίος, πάντοτε υπάρχει και αναμένει. Αναμένει τον Ιησούν. Μας αναμένει να συγκαταβώμεν μετά του Ιησού εις την Ιεριχώ.

Και, λοιπόν, τίθεται το ερώτημα: Ημπορεί η Εκκλησία ν' αγνοήση τον Ζακχαίον, τον οποίον εγνώρισε και ανεγνώρισεν ο Ιησούς, μεταξύ όλου του όχλου της Ιεριχούς και κατέλυσε παρ' αυτώ. Ημπορεί η Εκκλησία να φοβηθή ό,τι δεν εφοβήθη ο Κύριός της, τον διαγογγυσμόν.

Εδώ είμεθα κατέναντι του Χριστού και της Εκκλησίας Του αφ' ενός και του Ζακχαίου και του κόσμου αφ' ετέρου.

Ποιά λοιπόν είναι η θέσις μας; Με τον Χριστόν και την Εκκλησίαν Του προς τον Ζακχαίον και τον κόσμο, ή όχι; Εις το ερώτημα τούτο, εις έκαστος ημπορεί βεβαίως να δώση απάντησιν. Όμως, η Εκκλησία είναι Εκκλησία του Χριστού και όσοι είναι εν τη Εκκλησία είναι οι του Χριστού, επομένως δε, ως Εκκλησία, και ως οι του Χριστού, δεν ημπορούμεν να δώσωμεν άλλην απάντησιν εις το ερώτημα, αλλ' εκείνην και μόνην που έδωκεν ο Ιησούς. Δηλαδή, την έμπρακτον απάντησιν να συγκαταβώμεν μετ' αυτού τω Ζακχαίω.

Και ταύτα μεν ως προς την Ορθόδοξον μαρτυρίαν πίστεως εν Ευρώπη.

Ως Ορθόδοξος, λοιπόν, παρουσία και μαρτυρία εν Ευρώπη, πρέπει να συγκαταβώμεν μετά του Ιησού προς τον Ζακχαίον. Όμως, την οφειλετικήν ταύτην μετά του Ιησού κατάβασιν ενεργούντες, οφείλομεν, εις εκπλήρωσιν του πλήρους ημών χρέους προς την Ευρώπην, να συντονίσωμεν την παρουσίαν και μαρτυρίαν της Ορθοδοξίας, προς το αξιάκουστον διάγγελμα του Ζακχαίου. Αυτό δε εις μίαν Ευρώπην παλαιούσαν, ως ο Ζακχαίος, να διακρίνη μεταξύ αγαθών και Αγαθού, εις μίαν Ευρώπην που αγωνιά – διότι το χρέος της προς τον κόσμο έρχεται και επανέρχεται σαφές ενώπιόν της – να δικαιώση την μεγάλην αποστολήν της εις τον κόσμο, ως φορέως μεγάλων πνευματικών και πολιτιστικών αξιών, εν αναπροσαρμογή αυτών, ως απαιτείται, προς τας συγχρόνους παγκοσμίους εξελίξεις και πραγματικότητας, δίδουσα ατυχώς, ως βλέπομεν, κυρίως προτεραιότητα εις πολιτικούς και αλληλενδέτους οικονομικούς σχηματισμούς, εν μέσω ποικιλομόρφων αναμετρήσεων, ιδεών, ιδεολογιών και κοινωνικών θεωριών, αλλά και μικρολόγων δημαγωγικών πολιτικών συνθημάτων και συνθηκολογήσεων.

Εν μέσω λοιπόν αυτής της Ευρώπης, επιζητούμεν να δηλώσωμεν την συνέχισιν της παρουσίας ημών, όχι διά τους τίτλους, αλλά διά το χρέος, το οποίον έχομεν, ως Ορθόδοξοι, να δείξωμεν τον Ιησούν.

Και όχι μόνον, αλλ' εν Χριστιανική ενόττητι, ήτοι εν συμμαρτυρία μετά των άλλων εν Ευρώπη Χριστιανών, ότι ένας είναι ο Ιησούς διά τον Ζακχαίον και τον κόσμο, μία είναι η Εκκλησία

Του, να αναμένουν εις την συκομορέαν και εις τον όχλον, ο Ζακχαίος και η Ιεριχώ, ο άνθρωπος, ο κόσμος.

Την τοιαύτην σχέσιν, παρουσίαν και μαρτυρίαν της εν Ευρώπη η Μεγάλη Εκκλησία δεν αισθάνεται μόνον ως κληρονομίαν του παρελθόντος και ως χρέος του παρόντος, αλλά και διακηρύσσει ως πιστήν συνέπειαν διά το μέλλον».